

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи

Дипломна робота

магістра

з теми: **«ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ
МОЛОДИМ СІМ'ЯМ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ»**

Виконала:

студентка 2 курсу

групи Sz1-M20

спеціальності

232 Соціальне забезпечення

за освітньо-професійною

програмою Соціальна допомога

Зіневич Вікторія Олександрівна

Керівник:

Дідик Н. М., кандидат

психологічних наук,

доцент кафедри соціальної

педагогіки і соціальної роботи

Рецензент:

Логвіна О.А.,

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри загальної і

практичної психології

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З МОЛОДИМИ СІМ'ЯМИ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ	6
1.1. Визначення поняття «молода сім'я у складних життєвих обставинах» ...	6
1.2. Особливості підготовки молоді до сімейного життя	14
1.3. Нормативно-правові основи соціального захисту молодих сімей	17
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДИ З МОЛОДИМИ СІМ'ЯМИ, ЯКІ ОПИНИЛИСЯ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ	31
2.1. Сутність соціальної роботи з молодими сім'ями у СЖО в громаді	31
2.2. Особливості роботи різних соціальних інституцій з молодими сім'ями у СЖО	37
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ЦЕНТРУ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ ДЛЯ СІМ'Ї, ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ З МОЛОДИМИ СІМ'ЯМИ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ	49
3.1. Зміст соціальної роботи ЦСССДМ з молодими сім'ями, які перебувають у складних життєвих обставинах	49
3.2. Діагностика соціальних проблем молодих сімей у СЖО	60
ВИСНОВКИ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76
ДОДАТКИ	86

ВСТУП

Молода сім'я у теперішній час опинилася у досить несприятливих умовах існування. Проблеми, які виникають між членами сім'ї, між сім'єю та її зовнішнім оточенням, провокують виникнення стресової ситуації, що, у свою чергу, призводить до нестабільності у відносинах. Збільшення кількості розлучень серед молодих сімей, зниження народжуваності, надання переваги у створенні малодітних сімей – усе це є ознаками непристосованості молодих людей до сучасних сімейно-шлюбних реалій. Тому значна їх частина потребує допомоги.

Проблеми молоді сім'ї включають комплекс психологічних, соціологічних, економічних, юридичних проблем. Вибір життєвого шляху, придбання професії, підвищення кваліфікації, пошук роботи і т.д. – це основні проблемні питання сучасної молоді, яка створює молоді сім'ї. Тому часто такі сім'ї потрапляють у складні життєві обставини і потребують соціально-психологічної підтримки.

В умовах сучасності необхідно допомогти молодій сім'ї, що опинилася у скрутному становищі, набути здатності самостійно функціонувати, спираючись при цьому на власний потенціал та отримуючи підтримку з боку держави та суспільства.

Створення умов для захисту молодих сімей, що перебувають у складних життєвих обставинах, вирішення їх проблем та задоволення потреб є важливою складовою діяльності як держави в цілому, так і різних соціальних інституцій зокрема.

В Україні підтримку молодих родин забезпечує молодіжна та сімейна політики. Як окрема категорія молоді родини в Україні не виділяються. З метою урегулювання стабільного функціонування молодих сімей державою було створено широку нормативно-правову базу, створено розгалужену мережу систему закладів соціального обслуговування, впроваджено різні державні цільові програми. Проте, сучасний стан молодих родин свідчить про недоліки такої підтримки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціально-психологічні проблеми молоді сім'ї, що перебуває у складних життєвих обставинах досліджували такі вчені: Л.І Сідлецька, І. Б. Савельчук, О. В. Ганкевич, Л. О. Котлова, Г. Й. Михайлишин, М. М. Довга, О. В. Полозенко, І. Г. Шаповал та ін. Особливості соціальної роботи з вразливими сім'ями у громаді досліджували Н.І. Корпач, Г.М. Кучер, Ю. В. Попик, І. І. Сидрук, Г.І. Слезанська. Особливості підготовки молоді до сімейного життя, як важливої складової створення та нормального функціонування сім'ї, досліджували Л. В. Каніболоцька, С.О. Кубіцький, С.Й. Костю, О.Є. Олексюк.

Разом з тим, проблема соціальної допомоги молодим сім'ям у СЖО вивчена ще недостатньо.

Таким чином, недостатня розробленість проблеми та її актуальність зумовили вибір нами теми дослідження **«Особливості надання соціальної допомоги молодим сім'ям у складних життєвих обставинах».**

Мета дослідження – визначити особливості надання соціальної допомоги молодим сім'ям, які опинилися у складних життєвих обставинах.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати поняття молоді сім'ї у складних життєвих обставинах.
2. Визначити основні соціальні проблеми молоді сім'ї у СЖО.
3. Охарактеризувати зміст соціальної роботи з сім'ями у СЖО у громаді.
4. Дослідити особливості роботи різних соціальних інституцій з молодими сім'ями у СЖО.
5. Проаналізувати зміст роботи ЦСССДМ з молодію сім'єю.

Об'єкт дослідження – молоді сім'ї у складних життєвих обставинах.

Предмет дослідження – особливості надання соціальної допомоги молодим сім'ям, які опинилися у складних життєвих обставинах.

Методи досліджень: теоретичні – аналіз, узагальнення та систематизація теоретичного вивчення особливостей здійснення соціальної роботи та допомоги молодим сім'ям у СЖО;

емпіричні – анкетування молодих сімей з метою визначення наявності соціальних проблем у сім'ї.

Теоретична значення дослідження. Дослідження дає можливість систематизувати теоретичні основи особливостей надання соціальної допомоги молодим сім'ям у СЖО, що може стати основою для подальших наукових розвідок цієї проблеми.

Практичне значення роботи. Запропоновані форми групової роботи з молодими сім'ями у СЖО можуть бути використані у подальшому фахівцями соціальної сфери для оптимізації роботи з молодими сім'ями у СЖО.

Апробація роботи. Взято участь у трьох науково-практичних конференціях: у звітній науковій конференції студентів та магістрантів за підсумками науково-дослідної роботи у 2020 році; I Всеукраїнській науково-практичній конференції «Психічне здоров'я нації: актуальні проблеми та виклики суспільства» (10 жовтня 2020 р., м.Кам'янець-Подільський); у Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні соціально-психологічні підходи до збереження психічного здоров'я особистості» (12 жовтня 2021 р., м.Кам'янець-Подільський).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 2 статті.

Експериментальною базою дослідження був Кам'янець-Подільський міський Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел (78 найменувань), двох додатків.

ВИСНОВКИ

Теоретико-експериментальне вивчення проблеми особливостей надання соціальної допомоги молодим сім'ям у складних життєвих обставинах дало змогу зробити такі висновки:

1. Молода сім'я у складних життєвих обставинах – це сім'я у перші три роки подружнього життя, де жоден із подружжя не досягнув 35-річного віку, яка опинилася в обставинах, що є перешкодою для її нормального функціонування, і які вона не може подолати самотійно.

Найпоширенішими групами проблем, що виникають у молодих сім'ях, що перебувають у складних життєвих обставинах є: матеріально-побутові, соціально-психологічні, соціально-педагогічні.

Благополуччя і стабільність сім'ї полягає у наявності підготовки молодих людей до її створення. З метою забезпечення належного виконання сім'єю своїх функцій досить важливим є вироблення у молоді знань і навичок щодо особливостей створення та розвитку шлюбно-сімейних відносин. Виділяють такі складові елементи процесу підготовки молоді до створення сім'ї: загальносоціальний, правовий, психологічний, моральний, інтимний, естетичний, господарсько-економічний.

2. Важливе значення у роботі з молодими сім'ями у СЖО має діяльність інтегрованих соціальних служб та тих соціальних інституцій, що вже функціонують в ОТГ. Значну роль відіграє процес налагодження співпраці між зазначеними інституціями, результатом чого буде ефективне впровадження соціальної роботи із молодими сім'ями у напрямку подолання їх життєвої кризи.

Значну роль у процесі здійснення соціальної роботи з найбільш вразливими категоріями населення, зокрема, молодими сім'ями у СЖО відіграло утворення об'єднаних територіальних громад. Процес отримання соціальних послуг набув спрощеного характеру, адже тепер фахівець із соціальної роботи ОТГ може надавати їх за місцем проживання. Такими послугами є: консультування, соціальна профілактика, представництво

інтересів, соціальний супровід, екстрене втручання, супроводження прийомних сімей.

3. За результатами експериментального дослідження, яке було проведено на базі Кам'янець-Подільського міського Центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді отримано наступні результати:

- вік опитуваних членів сімей варіювався від 20 до 28 років;
- 50% опитуваних зазначили, що знаходяться у шлюбі, інші 50% респондентів відповіли, що не перебувають у шлюбі (одинокі матері);
- кількість сімей, де є діти становить 95%, з них 47,4% складають опитувані, у кого є одна дитина, 36,8% - двоє дітей, 10,5% - троє дітей та 5,3% - четверо дітей; у 5% досліджуваних дітей немає взагалі;
- що стосується житлових умов, то 40% опитуваних винаймають житлову площу, 25% - мають власне житло і 30% опитаних проживають з родичами, а ще 5% досліджених тимчасово проживають у знайомих;
- що стосується питання працевлаштування, то 10% респондентів зазначили, що мають роботу, з них 5% - неофіційну, тоді як 90% опитуваних вказали на відсутність роботи, назвавши причини: незадовільний стан здоров'я, догляд за дитиною, зайнятість сільським господарством, складнощі під час пошуку роботи, небажання працювати;
- стосовно причин, через які сім'ї опинилися у скрутному становищі, досліджувані відповіли таким чином: 15% опитуваних не визнають наявності труднощів, 35% респондентів вважають причиною складної ситуації, що склалася у сім'ї настання вагітності, народження дитини, решта 50% вказали інші обставини, за яких вони опинилися у скруті, зокрема, переїзд із зони

антитерористичної операції, погіршення стану здоров'я членів сім'ї, родичів;

- кількість сімей, що зверталися по допомогу до соціальних служб складає 80%, відповідно, інші 20% цього не робили;
- серед послуг, які надавалися цим сім'ям, виокремлено такі: надання психологічної підтримки; сприяння у відновленні документів; консультування; забезпечення гуманітарної допомоги (одяг, взуття, продукти харчування тощо); сприяння в оформленні державних соціальних допомог; влаштування у Центр матері та дитини; взяття під соціальний супровід;
- основними групами потреб молодих сімей у СЖО, що перебувають на обліку у Кам'янець-Подільському міському Центрі соціальних служб для сім'ї дітей та молоді, є такі: матеріальні, побутові, соціальні, психологічні. З них 25% опитаних мають матеріальні і побутові потреби; лише матеріальні потреби наявні у 20% опитаних; необхідність в усіх групах потреб маюь 10% досліджуваних; ще 10% респондентів вказали, що мають необхідність у матеріальних, психологічних та соціальних потребах одночасно; по 5% , за відповідями доліджуваних, складають наступні підгрупи потреб: «лише побутові», «лише психологічні», «соціальні і психологічні», «матеріальні, побутові і соціальні»

4. У роботі з молодими сім'ями, що перебувають у складних життєвих обставинах, ЦСССДМ відіграє провідну роль. Це зумовлено тим, що у кризових ситуаціях молода сім'я не в силах самотужки впоратися із труднощами, що виникають на її шляху. Таких сімей є досить багато, але не всі звертаються по допомогу. Причиною цьому є небажання сім'ї відкривати свої сімейні проблеми стороннім особам, що може привести до руйнування сімейних відносин. Тому вкрай важливо вчасно звернутися до відповідних служб, для того щоб уникнути значних проблем у майбутньому.

Серед послуг, що може надавати ЦСССДМ молодим сім'ям у СЖО можна виділити консультування, надання психологічної та юридичної допомоги, соціальна профілактика, соціальна адаптація, соціальна інтеграція та реінтеграція, соціальний супровід, представництво інтересів, посередництво, гуманітарна допомога тощо.

5. Перспективами подальших досліджень означеної проблеми є подальший розвиток злагодженої міжінституційної взаємодії усіх соціальних служб для оптимізації надання соціальної допомоги молодим сім'ям у СЖО та апробація тренінгу для молодих сімей, що опинилися у складних життєвих обставинах, з метою набуття ними навичок самостійного вирішення соціально-психологічних проблем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агарков О.А. Напрями соціальної роботи з молоддю сім'єю: регіональний аспект . Грані. 2013. № 11. С. 69-74.
2. Алексеева Е. Е. Что делать, если ребенок... Психологическая помощь семье с детьми от 1 до 7 лет: учебно-метод. пособие. СПб.: Речь, 2012. 224 с.
3. Аносова А. В, Безпалько О.В., Цюман Т.П. та ін. Соціальна робота з вразливими сім'ям та дітьми: посіб. у 2-х ч.; Ч. 2 (Соціальна робота з вразливими сім'ям та дітьми) / за заг. ред.: Т.В. Журавель, З. П. Кияниці. К.: ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 352 с.
4. Інтегровані соціальні служби: теорія, практика, інновації: Навч.-метод. комплекс / Автор.-упоряд.: О. В.Безпалько, І. Д. Зверева, З. П. Кияниця, В. О. Кузьмінський та інш. / За заг. ред.: І. Д. Зверевої, Ж. В. Петрочко. К.: Фенікс, 2007. 528 с.
5. Белоліпцева О. В. Соціально-педагогічна робота з сім'ями, які опинилися в складних життєвих обставинах в період незалежної України. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2014. Вип. 35. С. 19-25.
6. Бойченко І. С. Сімейні цінності української молоді. Інформаційний матеріал. Державний інститут сімейної та молодіжної політики. 2019. URL : <https://dismp.gov.ua/simejni-tsinnosti-ukrainskoimolodi-informatsijni-materialy/> (дата звернення: 18.10.2020).
7. Бриндіков Ю. Л. Кризовий стан сучасної української сім'ї: методи соціально-психологічної та педагогічної роботи у сім'ї. *Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія*. Чернівці : Чернівецький нац. у-т, 2014. Вип. 712. С. 20–25.
8. Віщукаєва К.М. Соціальний супровід клієнта: навч. посібн. Одеса : видавництво Букаєв Вадим Вікторович, 2017. 322 с.
9. Волкова В. А., Глушкова К. І. Соціально-педагогічна робота з сім'ями, що опинилися у складних життєвих обставинах. *Науковий вісник*

- Мелітопольського державного педагогічного університету. Педагогіка. 2013. № 2. С. 37-42.*
10. Ганкевич О. В. Проблеми розвитку молоді сім'ї в сучасному суспільстві. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія. 2014. Вип. 47. С. 33-44.*
  11. Дацаківська О.Ю., Криницька І.П., Максименко К.М. Спільно до нових послуг. Керівництво із впровадження соціальних послуг для сімей з дітьми в громадах. Частина 1. *Соціальне планування та розвиток послуг. Посібник. Київ, 2021. 96 с.*
  12. Дацаківська О.Ю., Стельмах С.С., Максименко К.М. #Спільно до нових послуг. Керівництво із впровадження соціальних послуг для сімей з дітьми в громадах. Частина 2. *Ведення випадку та міжвідомча взаємодія. Посібник. Київ, 2021. 72 с.*
  13. Деякі питання діяльності центрів соціальних служб: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 р. № 479. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 27.05.2021).
  14. Дніпрова О. А. Трансформація подружніх стосунків у молодих сім'ях. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Педагогіка і психологія. 2018. № 1. С. 21–25.*
  15. Закриницька В. О. Поняття системи соціального захисту сім'ї, дітей та молоді. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Право. 2017. Вип. 24. С. 76-79.*
  16. Замашкіна О. Д. Комплексний підхід щодо соціальної підтримки молодих сімей. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика. 2016. №1-2. С. 77-85.*
  17. Зарецька В. С. Молода сім'я як об'єкт соціальної роботи. *Габітус. 2016. Вип. 1. С. 64-68.*
  18. Зверева І.Д. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія: словник. 2017. URL : <http://uchebniks.net/book/224-socialna-pedagogika-mala>

- enciklopediya-slovník-zvyeryeva-id/12-ii.html (дата звернення: 15.03.2021).
19. Золотнюк О.П. Особистісні диспозиції молодих подружніх пар в сімейних відносинах: автореф. дис. ... канд. соціол. наук : 22.00.04. Київ, 2015. 18 с.
  20. Каніболоцька Л. В., Кубіцький С.О. Формування готовності старшокласників до сімейного життя. *Вісник Національного університету оборони України*. Питання педагогіки. 2013. Вип. 4 (35). С. 58-61.
  21. Кияниця З. П., Петрочко Ж. В. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми : посіб. у 2-х ч.; Ч. I. *Сучасні орієнтири та ключові технології*. КИЇВ : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 256 с.
  22. Корпач Н. І., Сидорук І. І. Сільська громада як чинник вирішення соціальних проблем дітей та молоді. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки*. 2012. № 8. С. 134-138.
  23. Костю С. Й. Психологічні особливості тренінгу як особливого різновиду групових форм підготовки молоді до сімейного життя. *Вісник Національного університету оборони України*. 2020. Вип. 5. С. 100-106.
  24. Костю С.Й., Митрюк В. Ю. Специфіка підготовки молоді до шлюбу та сімейного життя. *Вісник Національного університету оборони України*. 2018. Вип. 1. С. 50-59.
  25. Котлова Л. О. Проблема конфліктності в молодій сім'ї в період первинної адаптації. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Педагогіка і психологія*. 2014. № 41. С. 391-396.
  26. Кузьменко Т. М. Соціологія: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 320 с.
  27. Кучер Г. М. Інновації соціальної роботи в громаді із сім'ями, що опинилися в складних життєвих обставинах. *Збірник наукових праць*

- Херсонського державного університету. Педагогічні науки.* 2018. Вип. 82(2). С. 207-212.
28. Леньков Р. В. Социология молодежи. Учебник для академического бакалавриата. Москва : Юрайт, 2015. 416 с.
29. Литвинчук О. М. Причини виникнення конфліктів у молодих сім'ях. *Психологічні науки: проблеми і здобутки.* 2016. Вип. 9. С. 149-167
30. Лисовский В., Вебер Л. и др. «Книга молодой семьи». Л.: Лениздат, 1990. 242 с.
31. Любецька М. М. Аналіз діяльності центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді щодо здійснення соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах. *Інвестиції: практика та досвід.* 2018. № 17. С. 102-108.
32. Лукашевич М.П. Соціологія сім'ї: теорія і практика: навч. посібник. Київ : ІПК ДСЗУ, 2012. 186 с.
33. Мацковский М.С. Социология семьи. Проблемы, теории, методологии и методики. Москва : Наука, 2007. 350 с
34. Методичні рекомендації щодо виконання власних (самоврядних) повноважень об'єднаної територіальної громади у сфері соціального захисту населення: Наказ Міністерства соціальної політики України від 19.01.2016 р. № 26. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0026739-16#Text> (дата звернення: 21.04.2021).
35. Методичні рекомендації щодо організації та забезпечення діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей: Наказ Міністерства соціальної політики України від 30.12.2020 № 868. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0868739-20#n410> (дата звернення: 21.04.2021).

36. Михайлишин Г., Довга М. Аналіз життєвих проблем молодих сімей у суспільстві. *Актуальні питання гуманітарних наук. Педагогіка*. 2020. Вип. 34. Т 4. С. 207-215
37. Народжуваність в Україні: матеріали з Вікіпедії — вільної енциклопедії. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 21.05.2021).
38. Нечипоренко С. В. Молодіжна сімейна політика в Україні. Умань : Видавець «Сочінський», 2011. 217 с.
39. Оврашко О.С., Римар С.П. Проблеми розвитку молоді сім'ї в Україні. *Наукові записки КНТУ*. 2011. Вип.11. Ч.1. С.229-232
40. Олексюк О.Є. Підготовка молоді до сімейного життя та відповідального батьківства: навч. посіб. [для студентів]. Миколаїв : МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2016. 331 с.
41. Олексюк Н. С. Соціально-педагогічний супровід молоді сім'ї, яка перебуває у стані кризи. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2014. Вип. 40. С. 302-308.
42. Пєша І. В. Модель соціальної роботи з сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах. *Вісник Чернігівського національного університету. Педагогічні науки*. 2012. Вип. 104. Т. 2. Чернігів: ЧНПУ, С. 50-54.
43. Полозенко О. В. Дослідження подружніх конфліктів у молодих сім'ях. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Педагогіка, психологія, філософія*. 2015. Вип. 230. С. 288-297
44. Попик Ю. Організація діяльності інтегрованих соціальних служб в територіальних громадах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Педагогіка. Соціальна робота*. 2016. Вип. 2. С. 193-196.
45. Порядок здійснення соціального супроводу сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах. Довідково-інформаційна платформа

правових консультацій. URL : <https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php> (дата звернення: 27.05.2021).

46. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям: Закон України від 01.06.2000 р. № 1768-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1768-14#Text> (дата звернення: 18.01.2021).
47. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 21.11.1992 р. № 2812-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-12#Text> (дата звернення: 12.01.2021).
48. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 18.01.2021).
49. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.09.1997 р. № 280/97-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97%D0%B2%D1%80/ed20211113#Text> (дата звернення: 09.02.2021).
50. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27.04.2021 № 1414-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text> (дата звернення: 21.02.2021).
51. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України від 21.06.2001 р. № 2558-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text> (дата звернення: 21.02.2021).
52. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 21.02.2021).
53. Про затвердження Державної цільової соціальної програми підтримки сім'ї до 2016 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 травня

- 2013 р. № 341. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/341-2013-%D0%BF#Text> (дата звернення: 27.05.2021).
54. Про затвердження Стратегічного плану діяльності Міністерства соціальної політики України на 2020 бюджетний рік і два бюджетні періоди, що настають за плановим (2021–2022 роки): Наказ Міністерства соціальної політики України від 07.02.2020 р. № 97. URL : <https://www.msp.gov.ua/documents/5641.html> (дата звернення: 27.04.2021).
55. Про затвердження типових положень про службу у справах дітей: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2007 р. N 1068. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-2007-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.06.2021).
56. Практики надання соціальних послуг сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах (науково-методичний збірник) / за ред. Н.М. Комарової. Держ.ін.-т. сімейної та молодіжної політики, Київський міський центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Київ, 2016. 112 с.
57. Резничук Г. О., Василенко О. М. Підготовка сучасної молоді до сімейного життя. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Педагогіка. Соціальна робота*. 2015. Вип. 37. С. 150-152.
58. Семігіна Т. В. Міжнародна соціальна робота: глобальні пріоритети соціального розвитку і нове визначення соціальної роботи. *Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України*. 2015. № 1-2. С. 6-11.
59. Семья – основа счастливой жизни. Материалы Ежегодной международной научно-практической конференции, посвященной Международному дню семьи (15 мая 2014 г.) / Под редакцией О.С. Батуриной. Dallas, USA: Primedia E-launch LLC, 2014. С. 29-30.

60. Сідлецька Л. І., Савельчук І. Б. Соціальна робота з сім'ями, які мають складні життєві обставини. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика*. 2015. № 1-4. С. 110-118
61. Сімейний Кодекс України: станом на 10.01.2002 р. № 2947-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 21.02.2021).
62. Сімейна політика в Україні: проблеми і перспективи розвитку: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Київ, 04 квітня 2018 р.). К., 2018. С. 11-14.
63. Слосанська Г. І. Соціальна робота в територіальній громаді: теорії, моделі та методи: монографія / за наук.ред.д-ра пед. наук, проф. В. А. Поліщук. Тернопіль: ТНПУ імені В. Гнатюка, 2018. 382 с.
64. Сопівник І.В. Дослідження готовності молоді до відповідальних сімейних відносин. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Педагогіка, психологія, філософія*. 2015. Вип. 230. С. 161-167.
65. Соціальний захист сімей, дітей та молоді, які перебувають у складних життєвих обставинах. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2014. № 4. С. 16-21. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2014_4_7 (дата звернення: 02.08.2021).
66. Соціальні послуги: що це та як їх отримати? ЮНІСЕФ: веб-сайт. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/%D1%96stories/social-services> (дата звернення: 16.09.2021).
67. Соціальна робота в Україні: основні напрями, проблеми та перспективи розвитку / За ред. проф. О.О. Осетрової. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 28 квітня 2016 р. Д.: ДНУ, 2016. 147 с.
68. Соціальне супроводження прийомної сім'ї. Соціологія: навчальні матеріали онлайн. URL : https://pidru4niki.com/78707/sotsiologiya/sotsialne_suprovodzhennya_priymnoyi_simyi (дата звернення: 12.08.2021).

69. Соціальний супровід: юридичний словник. URL: https://kodeksy.com.ua/dictionary/s/sotsial_nij_suprovid.htm. (дата звернення: 12.08.2021).
70. Сьомкіна І. С. Діагностика роботи центрів соціальних служб сім'ї, дітей та молоді з неблагополучними сім'ями. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. Педагогічні науки. 2015. Вип. 29. С. 67-77.
71. Сьомкіна І. С. Індивідуалізація роботи як умова ефективної діяльності ЦСССДМ з неблагополучними сім'ями. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Педагогічні науки. 2012. № 22(8). С. 277-285
72. Сунгурова С. Р. Адаптація молодого подружжя до сімейного життя. *Вісник Національного університету оборони України*. 2014. Вип. 2. С. 302-305.
73. Ходаківська О.М. Соціально-психологічні чинники виникнення стресу в сімейних стосунках молоді сім'ї: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Хмельниц. ін-т соц. технологій, ВНЗ Відкритий міжнар. ун-т розвитку людини "Україна". Київ : Талком, 2014. 480 с.
74. Чеботарьова О.В. Духовно-моральні основи підготовки студентської молоді до сімейного життя: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Луганськ, 2014. 20 с.
75. Шаповал І.Г., Барак А.О. Проблеми формування молоді сім'ї. Київ : «Молодий вчений». 2014. № 5(08). С. 170-171
76. Шахненко В. Досвід підготовки молоді до здорового способу життя та створення здорової сім'ї в історії світової та вітчизняної педагогіки як засіб послаблення демографічної кризи. *Імідж сучасного педагога*. 2014. № 3. С. 70-72.
77. Шибанова Н. А. Современная православная семья в контексте актуальных социальных проблем российского общества. *Социология*.

Вестник Красноярского государственного педагогического университета им. В.П. Астафьева. 2011. Вып. 4. С. 202–206 .

78. Шумейко О. В. Основні підходи до дослідження сім'ї в системі соціально-гуманітарного знання. *Філософські та методологічні проблеми права. 2011. № 1. С. 135-144.*